

Albert en Annelies

Fatsoen van gisteren

Colofon

ISBN: 978 90 8954 749 1

1e druk 2015

© 2015, Roel Beenen

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

Telefoon: 058-2894857

www.elikser.nl

Vormgeving omslag en binnenwerk: Evelien Veenstra

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaand schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Albert en Annelies

Fatsoen van gisteren

Roel Beenen

1

Na het ochtendspreekuur belt de dochter van Hinke Zwaagstra. Of ik even langs kan komen om naar haar moeder te kijken. Ik heb Hinke mijn hele leven gekend. Zij en haar man hadden vroeger een slagerij in de dorpsstraat. Als mijn moeder het druk had, bijvoorbeeld als er gehooïd werd in de zomer, mocht ik boodschappen doen. Ze stuurde mij de eerste keer met een briefje, waarop ze in haar mooie handschrift geschreven had wat we nodig hadden, naar slager Zwaagstra, omdat die het dichtstbij woonde. Het was maar een paar honderd meter lopen en de slagerij was aan dezelfde kant van de straat zodat ik niet over hoefde te steken. Ik weet nog hoe trots ik was toen ik voor de eerste keer helemaal alleen met de bruine boodschappentas terugkwam en mijn ouders me voor aan de weg stonden op te wachten. Ik heb nog een foto van dat heugelijke feit. Ik houd de boodschappentas trots omhoog, staande naast mijn al even trotse vader. Mijn moeder schreef met potlood op de achterkant: *ús Annelies foar it earst allinnich nei de slachter*. Ik moet toen zes jaar geweest zijn.

Anne Zwaagstra is al jaren dood. Het klinkt hard maar hij heeft zich letterlijk dood geroekt. Het begon met astma, vervolgens kreeg hij longemfyseem maar zelfs toen kon de arme man het roken niet laten.

Hinke Zwaagstra, zijn weduwe, vijfentachtig jaar nu, is al een tijd niet in orde. In het vroege voorjaar heeft ze een week in bed gelegen. Vervolgens is ze een paar dagen in het ziekenhuis in de stad opgenomen geweest, waar ze twee

gezwollen met uitzaaiingen in de longen hebben gevonden. Men stelde voor haar te opereren, gevolgd door een chemokuur, maar dat wilde Hinke beslist niet. 'Ik heb nu alles wel gehad, dokter,' zei ze tegen mij, 'het is mooi geweest.'

De oncoloog drong nog eens voorzichtig aan, maar ze bleef bij haar standpunt. Haar dochters Tine en Alie bevestigden tegenover mij haar standpunt: 'Moeder wil niet meer. Ze is te ver heen, zegt ze zelf.' Dat hoor je te respecteren, want mensen moeten zelf zo lang mogelijk beslissen en ik weet zeker dat Hinke geen oppervlakkig of ondoordacht besluit nam. Ze was bij haar volle verstand en volledig toerekeningsvatbaar. In mei zei ze: '*Ik bin de hiele dei sa wurch as in maits, dokter*, ik ben de hele dag doodmoe.' Bij Hinke is dat een veeg teken, want ze is niet iemand die gauw toegeeft dat ze moe is. Ze werd kortademig en ze ging minder eten.

Na een tweede, korte ziekenhuisopname belde de oncoloog me: 'Het is een kwestie van weken, mevrouw Van Zanden.'

'Dat had ik zelf ook ongeveer in mijn hoofd,' zei Hinke zo nuchter dat het mij verbaasde toen ik haar de conclusie van de specialist kwam vertellen. Drie dagen later kreeg ze voor het eerst ademhalingsproblemen. In het ziekenhuis vond men een nieuw gezwel vlak bij de luchtpijp. En daar maakte Hinke zich zeer bezorgd over. Zou door het gezwel de luchtpijp dichtgedrukt kunnen worden? Zou ze dan stikken?

Hinke is een van de weinige oudere mensen die me hardnekkig dokter noemen, ook al kent ze mij uit de tijd dat ik nog een kleuter was. Zelfs de dag waarop ik geboren ben en iedereen het erover had dat ik een lelijk vervormd gezichtje had en een dun, kort roze linkerarmpje, herinnert ze zich nog als de dag van gisteren.

Als ik boodschappen mocht doen, gaf ze mij altijd een schijfje leverworst. Ze noemde mij *it lytse famke fan Jan en*

Antsje, het kleine meisje van Jan en Antje. Nu noemt ze mij dokter, hoewel ik haar al eens gezegd heb dat ze mij gerust Annelies mag noemen. ‘Nee,’ zei ze, ‘nu is het kleine meisje mijn dokter.’ En daar houdt ze zich aan. Het maakt onze verhouding er niet minder hartelijk om.

Voor mij is Hinke Zwaagstra niet zomaar een patiënte. Ze heeft veel voor mij betekend. Toen ik mij op de lagere school bewust werd van de ernst van mijn misvormde gezicht en mijn lelijke korte armpje en het verdriet op mijn gezonde gezichtshelft te lezen moet zijn geweest, boog ze zich over de toonbank en streelde mijn haar en dan zei ze iets aardigs. Het was haar oprechte aandacht die ik me zo goed herinner, dezelfde warmte en vertrouwdheid die mijn moeder voor mij had. Haar ogen straalden uit wat ik als kind niet kon benoemen, maar wat wel heel gemeend was. Het hielp mij. Want ik was ondanks mijn lelijke gezicht toch gewoon *het kleine meisje van Jan en Antje*. Als ik thuis voor de spiegel stond en mezelf bekeek, een lelijk, mismaakt kind van wie ik zelf schrok, hoorde ik haar stem: ‘*It lytse famke fan Jan en Antsje*, de kleine meid van Jan en Antje.’ En ik voelde haar strelende hand op mijn hoofd. Ik wist dat ik niet alleen maar mismaakt was. Hinke Zwaagstra heeft mij geholpen te worden wie ik ben.

Soms was haar man in de winkel – ik kon hem al van verre door de grote etalageruit zien – en dan deed ik de andere boodschappen eerst, want ik hoopte dat zij op de terugweg weer alleen achter de toonbank stond. Zwaagstra was een stille man, ook wel vriendelijk maar anders dan zijn vrouw. Soms vergat hij mij een schijfje leverworst te geven. Hoe klein ik ook was, ik wist toen al dat vrouwen iets hebben wat bij mannen zo vaak verborgen is. Mannen zijn sterk en stoer en ze doen alsof ze zelfverzekerd zijn. Ze zijn zo druk bezig met stoer zijn dat ze vergeten dat ze ook aardig zouden kunnen zijn. Dat dacht ik toen. Ik denk het nog vaak.

Er was nog iets wat me bijgebleven is. Als Hinke zich vooroverboog, half over de toonbank heen, om mij troostend over mijn haar te strelen, zag ik haar diepe decolleté. Ik zie die mooie volle borsten nog voor me. Ze deden me aan mijn moeder denken, die had ook mooie borsten. Iets kleiner misschien en iets minder in het oog lopend. Hinke is een moeder, dacht ik dan, daarom is ze zo aardig voor me en dat zie je aan haar mooie borsten. Pas veel later ontdekte ik dat borsten mannen opwinden. Als meisje van zes weet je dat niet. En als je het toevallig wel weet, heb je er geen belangstelling voor. Ik associeerde borsten met de liefde van moeders voor hun kinderen. Daarom vond ik borsten mooi.

‘Toen je een jaar of zes was, vroeg je mij of je later ook zulke mooie borsten zou krijgen, zoals die van mij,’ vertelde mijn moeder me een tijd geleden toen we over vroeger praatten en over hoe moeilijk ik het als kind had met de vergroeide linkerhelft van mijn gezicht en mijn misvormde arm. ‘Toen je in de keuken in de wastobbe stond voor je wekelijkse wasbeurt vroeg je: ‘Mam, ik krijg toch wel zulke mooie borsten als jij, hè?’ Het kleine woordje *wel* sneed als een mes door me heen. Alsof je wilde zeggen: ik ben al zo mismaakt, maar ik krijg toch *wel* mooie borsten.’

Ik begrijp heel goed dat Hinke bang is om te stikken. Ze heeft haar man zien sterven. Ze heeft de doodsangst in zijn ogen gezien en ze hoort nog hoe hij hijgde en worstelde om het laatste teugje lucht. Ze heeft het mij een paar keer verteld. ‘Het was toen u en uw man in Holland woonden. Het was verschrikkelijk. Ik heb mijn man zien doodgaan alsof hij een dier was dat crepeerde.’

Nu zit ze in de gemakkelijke stoel bij het raam met kus-sens in haar rug. Ondertussen groeit het gezwel in en bui-

ten haar luchtpijp. Elke dag een beetje méér. Ze weet het, het maakt haar doodsbang.

‘Zal ik ook letterlijk stikken, zoals mijn man? U helpt mij toch wel, dokter?’ We kijken elkaar aan. Ik neem haar oude knokige hand in de mijne. ‘Ik weet wat u bedoelt, Hinke. Uw man heeft een moeilijk einde gehad. Maar dat zal niet met u gebeuren.’ Ik zie tranen in haar ogen. Ik zeg met opzet, zo opgewekt mogelijk, terwijl ik glimlach: ‘Ik kan u toch niet in de steek laten? Want ik kreeg toch altijd een schijfje leverworst als ik de boodschappen kwam halen, weet u dat nog wel? En u streelde mijn haar.’ Dan lopen er tranen over onze gezichten, want ik heb haar al eens verteld hoe belangrijk haar strelende hand voor mij als kind is geweest. ‘Zonder mensen als u had ik het niet gered, mevrouw Zwaagstra.’

Op weg naar huis bezoek ik twee patiënten lopend, omdat het geen zin heeft voor die paar honderd meter de auto te nemen. De laatste vijftig meter tot ons huis denk ik opnieuw aan Hinke, aan haar ontroering, en ik zeg tegen mezelf dat ik eigenlijk niet geschikt ben voor dit beroep. Omdat ik mij te veel laat gaan. Omdat ik te zacht ben. Maar als 's middags tegen vieren Hinkes oudste dochter, Tine Zwaagstra, belt en me vertelt dat haar moeder na mijn bezoek in slaap is gevallen en vanmiddag opgewekt en weer vrolijk, zoals vroeger, wakker is geworden, slaak ik een zucht van opluchting. Dat heb ik toch goed gedaan, zeg ik bij mezelf.

‘Het gesprek dat je met mijn moeder had, heeft haar goedgedaan. Ze heeft weer vertrouwen gekregen. Dank je wel, Annelies,’ zegt Tine. En nog eens: ‘Dank je wel, je bezoek was heel belangrijk voor mijn moeder.’

Wij wonen aan het einde van de wereld, zegt men in ons dorp. Wat mij betreft is het waar, want je kunt bij ons niet

verder, de weg eindigt bij de lage dijk die om het meer ligt. Wil je ons dorp ontvluchten dan ben je gedwongen te gaan vanwaar je gekomen bent: naar het noorden. In die richting loopt de enige weg die ons met de rest van de mensheid verbindt.

Albert en ik hebben in dit Friese dorp een huisartsenpraktijk. Alle inwoners komen naar ons spreekuur als ze klachten hebben omdat wij de enige huisartsen in de wijde omgeving zijn. Er is eenvoudig geen andere mogelijkheid. Alsof je op een eiland woont waar maar één dokter is. Dat laatste is niet helemaal waar, Albert en ik zijn immers beiden huisarts, zodat men bij ons toch kan kiezen. Wij kunnen zelfs een second opinion geven, zeggen we weleens gekscherend.

Wij kennen iedereen bij naam en toenaam want wij komen uit dit dorp. Ik ben hier geboren en getogen. Albert woont hier vanaf de tijd dat hij samen met mij naar de middelbare school ging.

Toen wij ons hier als arts vestigden, vroegen ze wat ze moesten zeggen: dokter of mevrouw Van Zanden.

'*Jo meie Annelies sizze*, u mag Annelies zeggen, u kent mij immers van vroeger? Maar als u dokter wilt zeggen, is het ook goed.' Onze patiënten zijn nuchtere plattelanders, die Albert en mij op kunde en vaardigheid afrekenen, niet op hoe ze ons moeten of mogen aanspreken. Nu hebben wij het in dit opzicht gemakkelijk. Wij gebruiken het Friese persoonlijke voornaamwoord *jo* ongeveer zoals de Engelsen *you*. Alleen als je elkaar heel goed kent, zeg je *do*, zoals de Duitsers *du* zeggen.*

Men heeft in de loop der jaren vertrouwen in ons ge-

---

* Het Friese *jo* is minder afstandelijk dan het Nederlandse *u*. In de zestiende eeuw zei men in het Engels nog, bijvoorbeeld bij Shakespeare: *Thou art more lovely*. Dit Engelse 'do' is verdwenen; in het Duits en het Fries bestaat het nog. *U* en *jij* hebben een andere geschiedenis.

kregen. Ook omdat Albert en ik in voorkomende gevallen met elkaar overleggen, waardoor de kans op foute diagnoses kleiner wordt. Twee weten nu eenmaal meer dan één, zegt men terecht.

Wij hebben ons vanaf het begin strikt aan het beroepsgeheim gehouden. Zelfs met mijn ouders, die naast ons in de verbouwde boerderij wonen, spreken we niet over onze mededorpsbewoners. Behalve als het om neutrale, onschuldige informatie gaat: wie verhuisd is, waar een kind geboren is en wie overleden is. Natuurlijk wordt er in onze omgeving wel eens iets gezegd wat niet voor onze doktersoren bestemd is, maar Albert en ik zullen nooit commentaar geven. Ook niet als het uit de mond van mijn ouders komt. Meestal breek ik het gesprek zo snel mogelijk af. Ik zeg bijvoorbeeld: ‘Luister eens, pap, het zijn mijn patiënten en je weet dat wij geheimhoudingsplicht hebben. Albert en ik moeten ons daar extra streng aan houden omdat wij hier geboren zijn.’

Enkele patiënten probeerden ons uit de tent te lokken toen wij ons hier pas gevestigd hadden. Ik herinner mij dat mevrouw De Jong bijvoorbeeld vroeg: ‘Weet u wel, dokter, dat Hiske ...’ Ik onderbrak haar onmiddellijk. ‘Mevrouw De Jong, Hiske is een patiënte van ons. Mijn man en ik mogen niet over andere patiënten praten, het spijt me.’ Ik glimlachte vriendelijk tegen mevrouw De Jong, maar ik had het wel zo gedeceideerd gezegd dat ze begreep dat ik het meende. Tegelijk realiseerde ze zich dat niets over *haar* kwaal door mij of Albert naar buiten wordt gebracht, ze kan ons vertrouwen. En dat is heel belangrijk. Wat ze mij toevertrouwen, komt niet op straat te liggen, ook al gaven ze mij vroeger met Sint-Maarten snoepjes.

We hebben bijna acht jaar een praktijk in Holland gehad. Onze dochters, Anna en Christien, zijn daar geboren maar ze hebben toch geen moeite gehad in Friesland te wennen,

omdat we regelmatig de vakanties bij mijn ouders doorbrachten. Ze hebben gezien hoe de boerderij is verbouwd en hoe het grote erf van een kaal weiland in een park met een zwembad en een tennisbaan is veranderd. Waar vroeger de koestal was, is nu onze spreekkamer. Het oorspronkelijke voorhuis was zo groot dat we er gemakkelijk twee appartementen in konden bouwen, een voor mijn ouders en een voor onszelf. Wij wonen ruim en gerieflijk en mocht er iets met mijn ouders zijn dan zijn we vlakbij. Want dat is de reden geweest waarom we vaart achter onze al langer bestaande plannen hebben gezet om terug naar Friesland te gaan: de zorg voor onze ouders. We wilden natuurlijk ook terug naar ons oude idyllische dorp, zo mooi aan een groot meer gelegen.

2

Twee dagen later belt Hinke me zelf. ‘Als het kan, zou ik nog eens met je willen praten, Annelies. Alleen met jou, onder vier ogen. Zou dat op korte termijn kunnen?’

‘Natuurlijk kan dat. Ben je vanmiddag om halfvijf alleen thuis?’ Ze noemt mij nu bij mijn voornaam. Ze wil een afspraak met mij maken om over het einde van haar leven te praten.

Kennelijk heeft ze niet of onvoldoende begrepen dat ik haar niet in de steek zal laten. Ik zal haar letterlijk niet laten stikken, zoals dat indertijd haar man is overkomen. Misschien heeft ze mij wel begrepen, maar wil ze nog een extra bevestiging. Dat begrijp ik heel goed. Wie zou niet doodsbenuwd worden van het vooruitzicht te moeten stikken alsof je gewurgd wordt? Daarom noemt ze mij nu bij mijn voornaam, dat is persoonlijker, dat is dichterbij, omdat je zo moeilijk met een wildvreemde kunt praten over het einde van *jouw* leven. Over alles wat *jij* bent. Althans, zo ervaart Hinke het. En ikzelf ook. Wie niet trouwens.

Als ik tegenover haar zit, zegt ze: ‘Ik wil geen euthanasie, Annelies, daar gaat het niet om, want ik wil nog altijd graag leven.’

‘Dat heb ik allang begrepen, Hinke.’

‘Maar ik vind het wel verschrikkelijk dat je aan een vreemde moet vragen of je alsjeblieft dood mag gaan. Je mag best weten dat ik het eigenlijk schandalig vind. Ik heb mijn hele leven als een vrij mens mijn eigen beslissingen moeten nemen. Mijn man liet veel aan mij over. Soms was dat niet

gemakkelijk, want er is iets met mijn jongste dochter gebeurd wat je niet weet en het doet er nu ook niet meer toe. Ik wil maar zeggen dat ik beslissingen heb moeten nemen die er niet om liegen. En nu puntje bij paaltje komt, zou ik aan een paar wildvreemde mensen moeten vragen of ik alsjeblijft mag sterven omdat ik doodsbenauwd ben om te stikken zoals mijn man.' Hinke kijkt me vragend aan. 'Waarom moet ik een onbekende op mijn knieën smeken of ik alsjeblijft mag sterven? Het gaat toch om *mijn* leven?'

'Ik sta helemaal aan jouw kant, Hinke. Denk je eens in wat er eigenlijk gebeurt: aan het einde van ons leven wordt ieder mens in Nederland ineens onmondig verklaard en maakt een ander uit of we wel of niet mogen sterven. Het meest persoonlijke recht wordt ons afgepakt. Hoe is dat mogelijk in een vrij land als Nederland?'

'Dat zou jij niet weten, Annelies?' Ze kijkt me aan met die ondeugende trek om haar mond die ik nog zo goed van vroeger ken. Ineens lijkt ze weer jaren jonger, in elk geval niet een vrouw van vijfentachtig. Ze is nog even helder van geest als vroeger, toen ze over de toonbank boog om mij te liefkozen en te troosten met mijn mismaakte gezicht.

Ze gaat verder: 'Tine en Alie zijn getrouwd geweest met mannen uit de behoudende kerk, zeg maar de zwartekousenkerk. Beide mannen zijn te jong gestorven, je zult je dat nog wel herinneren. Het waren wel aardige mannen, hoor, maar je moest niet met hen over het geloof beginnen. Gelijk ruzie, want ze hadden de waarheid in pacht. Ze waren geradicaliseerde christenen. Ik kan nu nog niet met mijn dochters over het geloof praten. Daarom hoeven ze niets van onze afspraak te weten, dat moet onder ons blijven, want ze zullen zeggen dat God beslist of onze tijd gekomen is. Mensen gaan daar volgens hen niet over.'

Ze schuifelt naar het aanrecht en zet thee.

‘Gaat het ademen de laatste dagen minder gemakkelijk, Hinke?’

Ze knikt, ik zie doodsangst in haar ogen. Ze pakt mijn hand vast. Haar bevende hand is vochtig.

‘Denk je dat je al gauw in ademnood zult komen?’

Ze schudt ontkennend haar hoofd. ‘Ik weet het niet. Misschien wel, misschien ook niet. Soms gaat het beter, soms gaat het minder goed.’ Ze kijkt me bijna smekend aan.

‘Je denkt dus dat het binnenkort al kan gebeuren?’

Ze knikt.

‘Het maakt je angstig.’

‘Ja, natuurlijk, wie wil er nou stikken?’ Ze huilt zacht.

Ik neem haar hand in de mijne en zeg: ‘Ik zal onze afspraak nog even met je doornemen, Hinke. Je hebt mijn telefoonnummers. Bel me direct als het nodig is, overdag of midden in de nacht, ik ben binnen een paar minuten bij je. Ik zal de komende dagen de spreekuren doen en Albert vragen de visites te rijden zodat ik steeds thuis ben. Als ik bij je kom, geef je mij een hand en als je driemaal zachtjes knijpt, weet ik dat het zover is. Een klein prikje in je arm en je zult in slaap vallen. Niemand hoeft verder iets te weten. Ik zal zeggen dat het je hart was.’

Ze slaakt een diepe zucht van opluchting. ‘Ik zal ook tegen Tine en Alie zeggen dat ik pijn in mijn hartstreek heb, want mijn kinderen hoeven het niet te weten. Ik heb liever dat ze denken dat ik op een natuurlijke wijze ben heengegaan. Ik wil niets van mijn dochters zeggen, Annelies, ze doen alles voor me, maar soms zijn ze wat, hoe zal ik het zeggen, wat al te soft. Dat zeggen ze toch tegenwoordig?’

‘Soft omdat ze overal leeuwen en beren zien?’ vraag ik. Ze knikt en we grinniken. ‘Een noodleugentje mag, vind ik.’

‘Die zul je als arts zo nu en dan wel moeten gebruiken.’

‘Weet je hoe het is: als je altijd absoluut schone handen wilt houden, worden ze juist zo zwart als roet. Ik heb veel brave collega’s, bange schijters die om problemen te voorkomen niets doen en hun patiënten letterlijk laten stikken. Ze zouden tegen jou zeggen: ‘Ik zal u wel een kalmeringsmiddel voorschrijven, mevrouw Zwaagstra.’ Of ze komen met een andere smoes. Het zijn verraders. Jij hebt de oorlog nog meegemaakt, jij weet precies wat ik bedoel.’

‘Schijnheilige en laffe mensen zijn er altijd en overal, in alle geledingen van de maatschappij, dat zal nooit veranderen.’

Ik sta op, maar ze houdt me tegen. Ze trekt me aan de mouw van mijn jasje terug op de stoel. ‘Er is iets wat ik speciaal tegen jou wil zeggen, Annelies. Alleen als je tijd hebt natuurlijk.’

Ik leun onmiddellijk achterover en sla mijn benen over elkaar om te laten zien dat ik voor haar alle tijd van de wereld heb. ‘Zeker, maar dan moet ik wel even met mijn moeder bellen.’

‘Om te zeggen dat je later thuiskomt,’ grapt ze.

Merkwaardig, denk ik, dat Hinke zo opgewekt is, terwijl we nog geen minuut geleden over het definitieve einde van haar leven spraken. Ik begin te lachen. ‘Je slaat de spijker op z’n kop, ik moet inderdaad mijn moeder even bellen om te vragen of ze vanavond voor ons allemaal wil koken. Ze doet het graag, hoor, voel je niet bezwaard, ze heeft altijd schotels op voorraad in de diepvries klaarstaan. Even in de magnetron en klaar is Kees. Mijn moeder vindt het prachtig als ze ons allemaal kan verwennen.’

‘Je jukt toch niet om mij een plezier te doen?’

‘Ik mag niet jokken van mijn moeder,’ kaats ik de bal grinnikend terug.

‘Het zit zo,’ begint ze met een zekere aarzeling nadat ik

mijn moeder heb gebeld. ‘Ik heb vroeger iets beleefd waarvoor ik me geschaamd hebt. Nee, niet geschaamd,’ verbetert ze zichzelf onmiddellijk, ‘dat is niet het goede woord. Het was iets waarover ik niet wilde praten, omdat het gemakkelijk uitgelegd kon worden als onnozelheid, alsof ik iemand was die ze niet op een rijtje had.’ Ze kijkt me enkele malen op en neer aan. ‘Het ging over een droom, maar geen gewone droom.’

‘Je moet je niet verontschuldigen, Hinke. Natuurlijk was het niet zomaar een droom. Je zou nooit met zoveel omhaal zijn begonnen als het een alledaagse droom was geweest.’ Haar gezicht klaart op nadat ze mij enkele seconden geobserveerd heeft. Ik begrijp het, ze heeft *de* droom gehad, waarschijnlijk heeft ze het grote licht gezien en ze wil weten of ze er met mij over kan praten.

‘Nee, het was geen gewone droom. Je hebt gelijk,’ gaat ze min of meer gerustgesteld verder.

‘Dromen die mensen kunnen veranderen, komen voor.’ Ik vertel haar van het overlijden van Marijke. Ze is ervan op de hoogte want iedereen in ons dorp weet hoe onze tweede dochter dodelijk verongelukt is op de drukke weg voor ons huis, toen we in Holland woonden. Ik vertel haar van een kennis die ons troostte omdat hij ook zo’n droom had gehad. Volgens hem was onze Marijke in de hemel. ‘Ik weet natuurlijk niet wat de hemel is, Hinke, maar volgens onze kennis was het prachtig. Eigenlijk had hij er geen woorden voor.’

‘Gelukkig, Annelies, je weet ervan. Ik hoef je niet meer uit te leggen wat ik beleefd heb.’ Ze is gerust.

‘Ik heb het dus van horen zeggen. Maar ik zou graag van jou persoonlijk willen horen hoe jij het hebt ervaren.’

‘Het is zoals jullie kennis het zei en dat jullie Marijke daar zou zijn.’ Ze kijkt me aan. ‘Hij vertelde de waarheid.’ Ze neemt mijn hand in de hare. ‘Je moet er niet aan twijfelen, hoor.’

‘Dat doe ik ook niet. Wil je mij jouw droom vertellen?’

‘Het is nu veertien jaar geleden maar ik herinner het mij alsof het gisteren gebeurd is. Ik kan je niet uitleggen wat ik voelde, maar het was zo mooi dat ik altijd in die droom wilde blijven. Alsof ik geroepen werd om dichterbij het licht te komen. En tegelijk mocht het niet. Waarom wist ik niet. Pas veel later ontdekte ik waarom ik niet verder mocht. De reden lag voor de hand, ik zou immers nog lang niet doodgaan.’ Terwijl ze het vertelt, zie ik haar als het ware opveren. Nu haar angst om te stikken weg is en ze over haar visioen praat, lijkt het alsof ze iets van de Hinke van vroeger terugkrijgt. Ze kijkt me onderzoekend aan met de aanzet van een glimlach om haar lippen. Ik meen zelfs een ondeugende twinkeling in haar ogen te zien.

‘Je bent blij omdat je binnenkort wél naar het licht mag gaan.’

‘Wat dacht je dan, Annelies?’ Ze glimlacht overtuigend. ‘Ik wil er zo graag naar terug.’

Ik knik instemmend. ‘Ik weet dat mensen zoals jij, die het grote licht hebben gezien, zeker van hun zaak zijn. Jij twijfelt ook niet.’

‘Nee, absoluut niet, ik twijfel niet,’ herhaalt ze mijn woorden. ‘Wat vind jij daar nou van?’

‘Ik heb er niets van te vinden. Jij bent beslist niet de enige, er zijn ontelbaar veel mensen die zoiets beleefd hebben en ze zeggen allemaal dat hun leven voor altijd veranderd is. Gewone serieuze mensen die eerder zeiden dat het onzin was.’

3

De volgende nacht, om vier uur in de ochtend, belt Hinke mij. Of ik kan komen. Ik weet dat Tine bij haar is en toch belt Hinke zelf. Ze wil natuurlijk zelf beslissen wanneer ze mij nodig heeft. Zo is ze nu eenmaal. Hoewel Tine al negenenvijftig is, grootmoeder zelfs, blijft ze in de ogen van Hinke haar kind. Vroeger wist iedereen dat Hinke de scepter zwaaide in de slagerij. Zwaagstra mocht dan officieel de slager zijn, en dat was hij ook want hij verstond zijn vak, maar als puntje bij paaltje kwam, besliste zij. Toch was ze geen kenau, verre van dat. Ze had nu eenmaal een natuurlijk overwicht en daar maakte ze geen misbruik van. Ze liet haar man in zijn waarde. Iedereen die met haar te maken kreeg trouwens.

Als Tine me binnenlaat, verontschuldigt die zich: ‘Mijn moeder wilde zelf bellen, ik mocht het niet doen.’

‘Ze is haar leven lang een zelfstandige vrouw geweest en dat wil ze zo lang mogelijk blijven.’

‘Het is niet omdat ik mijn moeder niet wil helpen, Annelies.’

‘Natuurlijk niet, ik ken jou en je moeder toch al zo lang. Heeft ze moeite met ademen?’

‘Ik heb de indruk dat het in de loop van de middag erger is geworden. Ze klaagt nu ook over pijn op de borst. Ze zegt dat haar hart de inspanning van het ademen niet aankan. O ja, nog wat, ze wil alleen met jou praten, ik mag er niet bij zijn.’

Ik glimlach naar Tine. ‘Dat moet je niet raar vinden, je moeder is en blijft een vrouw die zelf de regie in handen wil houden. En jij blijft nu eenmaal haar kind.’

Er trekt een zweem van een glimlach over haar gezicht terwijl ze met een routineus gebaar een grijze haarlok terug in het gareel duwt.

Hinke ademt inderdaad moeizaam, maar toch glimlacht ze tegen mij terwijl ze driemaal in mijn hand knijpt. ‘Ik ben doodmoe,’ zegt ze fluisterend, ‘niemand zal kunnen zeggen dat ik misbruik van je hulp maak.’

‘Dat weet ik wel, Hinke,’ zeg ik glimlachend tegen haar terwijl ik even haar wang streel. Wat een kranige vrouw ben je, denk ik terwijl ik haar het spuitje in haar arm geef. Ze knipoogt nog tegen me, half zittend met twee kussens in haar rug, en fluistert nauwelijks hoorbaar: ‘*Myn lytse famke ...*’ Ze glimlacht tot het einde en ik weet waarom. Ik druk haar hoofd tegen me aan en streel haar dunne grijze haren tot haar lichaam slap wordt, dan leg ik haar terug in de kussens en sluit voorzichtig een voor een haar ogen.

‘Je bent ook mijn moeder geweest, Hinke,’ fluister ik terwijl ik haar voorhoofd kus. Ik droog mijn tranen want ik ben in de eerste plaats haar huisarts, ik hoor me in te houden.

Enkele minuten later roep ik Tine. ‘O God,’ zegt ze verschrikt. Ze laat zich op haar knieën naast het bed vallen en huilt terwijl ze de hand van haar moeder naar haar lippen brengt. Maar niet lang. Ze staat op en terwijl ze met een zakdoek langs haar ogen wrijft, zegt ze tegen mij: ‘Dit is de hand van God, Annelies. Hij heeft mijn moeder behoed voor een verschrikkelijk einde. Mijn vader is letterlijk gestikt en mijn moeder is erg bang geweest dat ook zij zou moeten lijden. Maar God is genade.’ Ze gaat op de stoel aan het voeteneinde van het bed zitten en huilt verder terwijl ze de voeten van haar overleden moeder streelt.

Later, als ze uitgehuild is en we in de keuken een kopje koffie drinken, zegt ze: ‘Je weet niet hoe blij ik voor mijn moeder ben dat ze zo gestorven is.’ Ze huilt weer. ‘Het is uit